

מקרה מבחן: משיכת ההשקעות של חברת KLP הנורווגית

מיכאל מנקין

גורמים מימין ומשמאל מציירים בפני הציבור תמונה מטעה של המציאות הפוליטית-כלכלית שעמה מתמודדת ישראל בזירה העולמית. משיכת ההשקעות של KLP, חברת הביטוח הגדולה בנורווגיה, מחברות המעורבות בפעילות מעבר לקו הירוק היא מקרה טיפוסי. בחינה של הפרשה יכולה ללמד רבות על האתגרים הבינלאומיים הממשיים שמחוץ לכותרות הצעקניות

ההידרדרות במעמד הבינלאומי של ישראל לא יורדת מהכותרות בשבועות האחרונים. גם אם הגל התקשורתי יחלוף, נראה כי אנו בפתחו של עידן חדש ביחסי החוץ של ישראל. עם זאת, חשוב לא להיתפס להיסטריה ולזכור כי יש גורמים רבים מימין ומשמאל שמציירים בפני הציבור תמונה בלתי-מדויקת של המציאות הפוליטית-כלכלית שעמה מתמודדת ישראל בזירה הבינלאומית.

לדוגמה, ישראלים רבים סבורים כי עיקר הנזק שממנו סובלת המדינה נגרם מצד קבוצות רדיקליות הפועלות בקמפוסים של אוניברסיטאות וברשתות המדיה החברתית ודורשות להחריב את מדינת ישראל. המציאות שונה בתכלית, כפי שידגים המקרה שלהלן.

ב-12.6 דיווח ברק רביד ב"הארץ" בהרחבה על חברת ביטוח נורווגית בשם KLP שמשכה את השקעותיה בשתי חברות בינלאומיות לייצור חומרי בניין. הסיבה? השתיים משקיעות בחברות ישראליות שמפעילות מחצבות בשטחים.

המקרה נבלע בין שלל ידיעות על הפגנות נגד ישראל, הצהרות של מנהיגים מהארץ ומחו"ל וטורי פרשנות. אבל מכיוון ש-KLP סיפקה הסבר מנומק מאוד להחלטתה, ראוי להתעכב על הפרשה ולבחון אותה לעומק. זו דוגמה מייצגת לאופן שבו השינוי במעמד הבינלאומי של המדינה מסב נזק של ממש למשק הישראלי - מייצגת בהרבה מעוד תיאור סנסציוני של קבוצה פלסטינית קיצונית באוניברסיטת עלית אמריקאית. חשוב לזכור כי קיימות עוד עשרות דוגמאות מסוגה.

כוח המשיכה

מה בעצם עשתה KLP? משיכת השקעה (Divestment) בניגוד לחרם (Boycott) אינו כלי המצוי בידי אקטיביסטים אלא בידי חברות גדולות או מדינות. KLP היא חברת ביטוח החיים הגדולה בנורווגיה. בתיק ההשקעות שלה מצויות חברות רבות מרחבי העולם, בין היתר, מניות בשווי של כ-2 וחצי מיליון דולר בחברת "היידלברג סמנט" (Heidelberg Cement), ומניות בשווי של כ-3 מיליון דולר של חברת "כמקס" (Cemex).

מדובר בשתי חברות ענק המנהלות פרויקטים בעשרות מדינות באמצעות חברות-בת. שתיים מחברות-בת אלו - "הנסון" ו"רדימיקס" - יושבות בארץ ומנהלות פרויקטים רבים, רובם בתוך גבולות ישראל

הריבונית. אלא שהשתיים גם מנהלות מחצבות בשטחים. המחצבות הוקמו אחרי 1967, והרווח מהן זורם לתוך ישראל.

מבחינת החוק הבינלאומי, זהו מקרה פשוט יחסית: לצבא כובש אסור לנצל לטובתו את משאבי הטבע של הנכבש. בעבר פנה ארגון זכויות האדם "יש דין" לבג"ץ בטענה שמדובר בהפרה של דיני הכיבוש, שקובעים כי אין להעביר אוצרות טבע משטח כבוש. בית המשפט העליון דחה את הטענה בנימוק שמדובר בהחלטה פוליטית ולא משפטית.

מסמך שנכתב על-ידי הלשכה המשפטית של חברת הביטוח הנורווגית מגולל את האמור לעיל לפרטי-פרטים. מכיוון שלתפיסת KLP, "היידלברג סמנט" ו"כמקס" עוברות על הדין הבינלאומי, מוטב למשוך את ההשקעה בהן. בכל המסמך כולו אין שום אמירה - גלויה או מרומזת - על היעדר הלגיטימיות של ישראל, ואין בו כל הטלת ספק בזכותה של ישראל להתגונן מפני אויבים מבחוץ. **משיכת ההשקעות היא פועל יוצא של פעילות כלכלית שחברות בינלאומיות רבות מחשיבות כבלתי-לגיטימית - בגלל שליטת ישראל בשטחים.**

אז מי מפסיד? באופן ישיר, אף אחד בישראל. לא ניתן להצביע על חברה ישראלית שנפגעת במישרין ממשיכת ההשקעות. שתי החברות המדוברות הודיעו ל-KLP שבשלב זה אין להן כוונה לשנות את המדיניות של חברות-הבת. אלא שבאופן עקיף, הכלכלה הישראלית היא זו שמשלמת את המחיר.

קבוצת "רדימקס", למשל, היא מהחברות המובילות בארץ בתחום ייצור ואספקת חומרי גלם לתעשיית הבנייה, והיא מעסיקה יותר מאלף עובדים. כששמה של חברה כזו נקשר בקהילה העסקית ובעיתונות הבינלאומית לפעילות בלתי-לגיטימית, יש לכך השפעה על כלל החברות במשק הישראלי. **ככל שאירועים אלה הופכים נפוצים יותר ויותר - והחלטת KLP אינה יוצאת דופן בשנים האחרונות - המשק הישראלי כולו נקשר אט-אט לכעולות בלתי-לגיטימיות, שמקורן, כזכור, לא בעצם קיומה של מדינת ישראל אלא במדיניות הממשלה בשטחים.**

כשמדברים על המערכה הכלכלית של ישראל בזירה הבינלאומית, זוהי התמונה המייצגת שאנו צריכים לזכור: ממשלות או חברות גדולות שמושכות השקעות הקשורות בשטחים או מטילות סנקציות על תוצרת ישראלית שמגיעה מעבר לקו הירוק. אף חרם שתנועת ה-BDS ניסתה להוציא לפועל עד כה לא צלח. במובן זה, המונח השגור "בידוד בינלאומי" הוא מטעה: המשק הישראלי לא יהפוך למשק האירני המבודד ומוכה-הסנקציות; הנזק לכלכלה הישראלית חמקמק בהרבה ומוצהר פחות.

נוסף על כך, בכירי הממשלה מציגים לציבור כבר כמה שנים טענה שלפיה ישראל יכולה לבחור מיהם השותפים הכלכליים שלה. נורווגיה לא מתאימה לנו? נלך לסיין. גם סין עושה בעיות? נפתח שווקים חדשים בהודו. זה אמנם מסר קליט מבחינה תקשורתית, אבל בפועל הוא ילדותי ומופרך.

בעולם גלובלי, לחברות כבר אין השתייכות לאומית פשוטה כבעבר. מארג החברות הישראליות והחברות הזרות שפועלות בישראל סבוך בהרבה. כפי שמדגים מקרה KLP, לישראל אין שליטה אמיתית על השוק הבינלאומי שבו היא פועלת: **מספיק שחברה גלובלית רוכשת את החברה הישראלית, וברגע אחד ניטלת מהחברה המקומית מערכת השיקולים שהנחתה אותה עד כה.**

ממינאמר עד לשומרון

אחת הטענות המרכזיות של ההסברה הישראלית היא שהקהילה הבינלאומית חוטאת במוסר כפול. זו תמצית הטענה: אין בעיה עקרונית עם ההתנגדות למדיניות ישראל בשטחים, אבל העובדה שמעזים להשמיע אותה כשיש כל-כך הרבה עוולות בעולם, מעידה על כך שאין מדובר בטענה עניינית אלא באנטישמיות מוסווית. הפובליציסט אריאל כהנא כתב על כך בהרחבה ב"מקור ראשון" בסוף השבוע האחרון.

בחינה של מקרה KLP - ושל מקרים רבים אחרים הדומים לו - מדגימה כמה מופרכת טענה זו. מי שקורא את מסמך ההסבר של חברת הביטוח הנורווגית יגלה כי הוא מבוסס על פרשה אחרת מ-2013, שבה החליטה KLP למשוך את השקעותיה באזור מערב סהרה בנסיבות דומות. מכך אנו למדים שמבחינת החברה, הפרת דיני כיבוש צבאי בכל רחבי העולם אינה לגיטימית - לא רק כשמדובר בישראל.

יתרה מכך, באותו יום ממש ש-KLP משכה את השקעותיה בשתי החברות המערבות בפעילות בשטחים, היא נקטה בסנקציה דומה כלפי שמונה חברות נוספות, כל אחת ונסיבותיה שלה: **חמש חברות המייצרות אנרגיה מפחם, קבוצת "נובל" שמסבה נזקים סביבתיים אדירים ליערות הגשם, חברת טבק אחת, חברה שמכרה נשק למיאנמר וחברת רכבות סינית.**

לא כך נראה מוסר כפול. התקשורת הישראלית לא מתארת לרוב את המהלך הכולל של משיכת ההשקעות, אבל לעתים קרובות הוא לא מופנה נגד חברות ישראליות בלבד, אלא נגד מגוון חברות המבצעות את מה שלתפיסת יותר ויותר חברות בעולם המערבי אינו לגיטימי. **הסביבה העסקית שבה אנחנו מוזכרים - בנשימה אחת עם חברות נשק מפוקפקות ותאגידים שמפרים זכויות אדם - צריכה להטריד כל ישראלי.**

וכאן אנו מגיעים לשאלת השאלות: כיצד מתמודדים עם תופעת משיכת ההשקעות? במקרה הזה ברור כי הסברה לא תעזור: ניכר כי אנשי KLP ערכו עבודת הכנה מקצועית, והם מכירים את המצב בשטחים בתחום המחצבות באופן רציני בהרבה מהמסביר הממוצע. KLP אף עונה לחברות הישראליות שטוענות כי המחצבות מיטיבות עם האוכלוסייה המקומית בכך שהן מעסיקות פלסטינים, ומבהירה כי מדובר בנימוק לא משכנע מכיוון שהרווח מהמחצב המקומי זורם לכיס הישראלי.

גם הפעלת לחץ על KLP לא צפויה לעזור, לפחות לא באופן כולל. מהמקרה הזה אנו למדים כי המבנה הכלכלי הגלובלי - הסבוך והמשתנה תדיר - לא מאפשר להפעיל לחץ על כל גורם וגורם המשקיע בחברות הקשורות לחברות ישראליות.

חשוב לדעת כי כל משיכות ההשקעות שהתבצעו עד היום קרו על רקע מדיניות ישראל בשטחים. אף לא אחת - על רקע הטלת דופי בלגיטימיות של מדינת ישראל. זהו ביטוי לקונצנזוס בינלאומי מוחלט שקיים כיום נגד השליטה הישראלית מעבר לקו הירוק.

חברות רבות שפועלות בשטחים כבר הבינו זאת, ולכן המפעלים של סודה סטרים, בייגל בייגל ואהבה החלו בתהליכי מעבר אל תוך ישראל. אבל המקרה של KLP מראה כי גם חברות שאינן יושבות פיזית בשטחים, אלא רק שותפות בבניית התנחלויות (תשתיות טלפון, אבטחה, סלילת כבישים וכדומה), חשופות למשיכת השקעות מחו"ל. **מאחר שכיום רוב חברות התשתית והבנייה לא פועלות רק בשטחים, קיים סיכוי גבוה שכלל הציבור הישראלי ייפגע ממשיכת השקעות בהן.**

האמת והחובה

בתשיעי ביוני התקיי בכנס סגור של ה-INSS (המכון למחקרי ביטחון לאומי) שעסק בצורך להתמודד עם גל החרמות השוטף אותנו. **מאחורי דלתיים סגורות הודו כל המשתתפים כי הדרך היחידה להתמודד עם התופעה היא מדינית - להגיע להסדר עם שכנינו שיאפשר הקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל.**

אלא שעמדה זו אינה נוחה: היא מחייבת את הדובר לנקוט עמדה מדינית ברורה. מן הסתם, קל בהרבה להיאבק בקבוצות שוליות של צעירים הקוראים לפרק את מדינת ישראל. מה לעשות שהנזק העיקרי שישראל סובלת ממנו בהווה ותסבול ממנו בעתיד מגיע לא מאותן קבוצות קיצוניות, אלא דווקא מידידותינו הקרובות ביותר במערב ומתאגידים בינלאומיים.

אגב, זה בדיוק מה שעשה יאיר לפיד - כשטס לארצות הברית כשליח מטעם עצמו במטרה להגן על זכותה של ישראל להתקיים. מדובר במעשה בעל אטרקטיביות תקשורתית גבוהה, אבל אין לו שום ערך ממשי ליחסי החוץ שלנו או למעמדנו הבינלאומי.

בעבר ייתכן כי שיטה כזו הייתה יכולה לעבוד. אלא שהיום חברות גלובליות שואלות את עצמן שאלות מאוד ממוקדות אודות המדיניות של ישראל בשטחים. בשלב זה מיותר כבר לנזוף בהן על מוסר כפול או לספר להן על החופים בתל-אביב.

פרט לסיום השליטה הישראלית בשטחים, קיימת רק שאלה אחת שתשובה עליה עשויה להפוך את עמדת הממשלה לגיטימית בחו"ל: האם יש הצדקה למפעל ההתנחלויות. לא יעזרו לא שינוי הנושא ולא תקיפה של החברות. וכל עוד אין סיבה משכנעת לתמוך במפעל ההתנחלויות, אל לנו לצפות שהעולם יעשה זאת.

www.molad.org

משרד 077 706 0200

פקס 077 701 0209